نامەکانی خان

سەلاح شاکەلی
(سلێمانی)

بۆ من ئاسان نەبوو، بۆ خەڵکی تریش هەر وایە، ناکرێ بە خێرایی لەوە تێبگەن کە بۆچی باپیرم پشتی کردووەتە درەخت و سەوزایی باخچەکە و لەسەر کورسییەکەی بەرەو ڕووی لا دیوارێکی بەرز و کۆنی داڕووخاو بەرانبەر خشتە دەرکەوتووەکانی کە قوڕیان پێوە نەماوە وەک قوتابییەکی گوێڕایەڵ لە پۆلدا کە تەماشای تەختە ڕەش و مامۆستا بکات باپیریشم چاو لە گۆشە و کەناری لەتە خشتە دەرکەوتووەکان هەڵناگرێت، هەندێ لە خشتەکان هێندەی شاشەی ئایپادەکەم دەرکەوتوون، هەندێکیش زیاتر، بەڵام من لێرە و لەم ئایپادەوە دەچمە دنیایەکی نوێ، دەچمە ئایندە لە هەر بابەتێک تازەترینیان هەڵدەبژێرم کە ماندوو بووم دەگەڕێمەوە بۆ یاری مینی کرافت، یان کاندیکراش، بەڵام باپیرم کە لە خشتەکان ڕادەمێنێ، بۆ زیاتر لە شەست ساڵی ڕابوردوو دەگەڕێتەوە (سەرەتای شەستەکان).

بێ ئەوەی من هیچ لە خشتەکان ببینم ئەو زۆریان تێدا دەبینێت، ئەگەر ڕووداوەکان دابەشی سەر خشتەکان بکات، دەبێ دووجار زیاتر بەسەر هەر خشتێکدا بچێتەوە و تاڵاو و شیرینی ڕووداوەکان بچێژێتەوە، هەروایشە لەگەڵ تەزبێحاتدا جارێک دڵتەنگ دەبێت تا دەگاتە ئەوەی بە دەستەسڕە گەورەکەی کە لە بەینی پشتوێنەکەیدایە، چاوە تەڵخەکانی دەسڕێت، هەندێ جاریش کە زیرەکی و لێهاتن و جوامێری کەسە نزیکەکانی هاوسەردەمی دێنەوە بەرچاوی، لەجێی خۆیدا ڕاست دەبێتەوە و لەبەر خۆیەوە دەڵێ: ئافەرم مەعنای پیاو بوویت، پیاوی پڕ لە چاکە و جوانی، لەگەڵیدا تەزبیحەکەی ڕادەتەکێنێ و دەیکێشێتە دشداشە شۆڕەکەی و دەڵێ: حەیف… یادی ئەوان برینەکانی سوێدارتر دەکەن، چونکە ئەم لەگەڵ بەسەرهاتە زۆر کۆنەکانیاندا کاتێ ئەوان لە هەڕەتی گەنجی و پیاوەتیدا بوونە و ئەمیش مێردمنداڵ بووە وێنەی ئەو کاتەیان دەبینێتەوە و بە تەوسەوە ڕادەچەنێت.

ئـەوەی ڕۆژانـە مـن لێـرەدا گرنگـی پـێ دەدەم، تەنیا تەندروستی باپیرمە، نەک ئەوانەی کە بۆمی دەگێڕێتـەوە، گـوێ گرتنیشـم لـەو ڕووداوانـە بـۆ ئەوەیە هەست بکات کەسێک گوێی لێ دەگرێت و گێڕانەوەکانی جێی خۆیان دەگرن، ڕاستییەکەی هیچیان کاریگەریان لەسەر هەست و سۆزی مندا نییە، چونکە ناتوانم بچووکترین و کاڵترین وێنەی ژیان و ژینگە و گوزەرانی ئەوان و ئەوەی بەسەریاندا هاتووە، لە هزرمدا بکێشم، چونکە نە خۆشییەکانیان دڵخۆشم دەکات، نە کارەساتەکانیش دڵتەنگم دەکەن، ئەو بەسەرهاتانە ئەگەر بۆ باپیرم یادەوەری شەست ساڵ لەمەوپێشی ململانێ لەپێناوی ڕزگاریدا بووبێت، بۆ من لەگەڵ گوێز ژماردن و باسی مێژووی فیرعەونییەکان و شەڕی عوسمانی و سەفەویدا جودا نین، چونکە من ئایندەم زۆرتر لێوە دیارە وابەستەی ڕابوردوو نیم دوورونزیکی ڕووداوەکانی ڕابوردوو بۆ من وەک یەکن و جودا نین.

باپیرم داوای پەرداخێک ئاوی کرد، بۆم هێنا، تۆزێکی لێخواردەوە.

+ پێم وت: باپیرە بن دیوارەکە گەرمە با کورسییەکەت ببەمە دواوە، بۆ بەر سێبەری دارەکان.

گوێی نەدامێ، پێ دەچێ بە خەیاڵ لە خشتێکی لادیوارەکەوە چووبێتە ئەو دیوەخانەی ڕۆژگارێک شوێنی حەکایەت و هەستی کوردایەتی و مەردایەتی و مەتەڵ وتن و شۆخی بووە و ئێستا تەنیا ئەو تۆزە دیوارەی ماوەتەوە، وا دیارە یەکێک لە بەسەرهاتەکان ناخی هەژاندبێت، ڕووی تێ کردم و بۆ گێڕانەوە، وامزانی لە تەمەنی ئەو و گەورەتریشم، بەڵێم بۆ کرد.

– لەسەرخۆ وتی: لەو دیوەخانەدا جاران ماجید خان لە شوێنی دیاریکراوی خۆیدا دادەنیشت، مەگەر میوانی غەریب، یان لەخۆی گەورەتری بهاتایە، قەت جێگۆڕکێی نەدەکرد، هەمیشە پۆشتە و ساز و ئامادە بوو بۆ هەموو بویەرێک، تا قوربانیدان، خەڵکی ناوچەکە بە پێ و بە سواری وڵاخ و چارەوێ دەچوونە شار شەو و ڕۆژی دووەم ئەوجا دەهاتنەوە بار و خورجیان تەنیا بڕی ڕێپێدراوی زەخیرە و نەوت و کڵاش و دەرمان و پاچی دەمەزەردکراو نەبوو، لەوانە گرنگتر وا ڕاهاتبوون لە شاردا گوێ هەڵخەن وردبن لە قۆستنەوەی هەواڵی چاک و خراپیش لە دۆست و کەسە نزیکەکان پرسیار بکەن دەربارەی بارودۆخ، شەو دەهاتنە دیوەخانی ماجید خان لە ئەلفەوە تا نون چییان دیبوو، یان بیستبوو دەیانگێڕایەوە، لەبیرمە یەکێکیان وتی: خان بڕوا بکە گیسک و کاوڕێکم خستبووە هەگبەی هێسترە بۆر بە شاخ و گوێ هەردووکیانیان بەرزکردەوە و دەریانهێنان بۆ ئەوەی بزانن چەک و تەقەمەنیمان پێیە؟. ئەوان وەڵامی نامە بچکۆلەکانی ماجید خانیشیان دەهێنایەوە کە بە تێپ دەیپێچانەوە و هێندەی دەنکە خورمایەک بچووک بوون.

نەمویست زنجیرەی گێڕانەوەکەی لەبیربچێتەوە

+ لێم پرسی: باپیرە ئەو نامانەی ماجید خان بۆ وا توند دەیپێچایەوە، بۆ کێی دەناردن؟

– بەبێ وەستان بۆی هات و وتی: ئەوانەی خان نامەی بۆیان دەنووسی خەڵکی دڵسۆز و خۆبەخش بوون بۆ تەنگانە و کاتی نائاسایی چالاک بوون، لەشاردا دەژیان، حکوومەت هەر کاتێ خەریکی پلانێکی گڵاو بوایە، ئەوان بەرپەرچیان دەدایەوە، یان ئەوانەی کە مەترسییان لەسەر بوو دەنارده دەرۆی شار، یارمەتییان کۆدەکردەوە بۆ ئەوانەی دەرۆ لە قاچاخە ڕێوە ئەو پێداویستیانەیان دەگەیاندە دەرۆی شار و بەو خەڵکەدا دەیاننارد بۆ شوێنی مەبەست، هەندێ جار فیشەک، زەمزەمی، جلی خاکی، جامانە، گۆرەوی، کڵاش و دەرمانی تیمارکردنیشیان دەنارد. نامەکانی خان لە گۆشەی جامانە و ژێرکڵاو و لە کیسەی تووتنەکانیشیاندا جێیان دەبووەوە بۆ ئەوەی سیخوڕ و دڕندەکان نەیگرن.

+ لێم پرسی: باپیرە ئەوان ژیانی خۆیان دەخستە مەترسییەوە لەپێناوی گەیاندنی هەندێ جل و پێڵاو؟

– کورم ئەو شتانە بۆ ئەو ڕۆژگار و وەزعە کەم نەبوون، زۆر بوون، ئێوە ئەو کوێرەوەریەتان نەدیوە! بەئومێدم نەیبینن. بێجگە لەوانە هەر بەو نامانەی خان بریندار دەگەیەنرایە کەوانەی شار و لەکاتی گونجاودا بۆ چارەسەر دەبرایە ماڵی ئەو خۆبەخشانە. لە نامەکاندا زۆر هەواڵ و شتی تریان دەنووسی، باسی کار و چالاکی سەخت و پڕ مەترسییان دەکرد... لە نامەیەکیاندا هاتبوو شێخەی سوارچاک بە سواری ماین دێتە شار بڵاوکراوە و زانیاری نهێنی و ڕێنمایی وەردەگرێت... بە چوپ لە چەمی سیروان دەپەڕێتەوە بۆ ئەوبەر و لەوێشەوە بە سواری ئەسپی خزمان پەیامەکەی دەگەیەنێتە بناری بەمۆ و خانەقین. کاتێکیش ڕژێمی ئەوکات بەوەی زانی، کەوتە بەر هەڕەشەیان، لە شەوێکی تاریکدا منیش لەوێ بووم، بە حەوت سەر وڵاخەوە دەسەجەم ماڵەکەیمان بارکرد و گواستمانەوە بۆ کوێرەدێیەکی دوورەجادە، دەبوو پێش ڕۆژ بوونەوە کارەکان تەواوکەین و نەکەوێتە ڕۆژ لەبەر فڕۆکەی بۆمبهاوێژ و قافڵەی سەربازی. بەلای دێیەکانی ئەو ڕێگایە تێپەڕین. لەدوا ماڵی کەوانەی دێیەکیانەوە دەنگی گریانی ئافرەتێک دەبیسترا سەگوەڕ نەیدەهێشت بزانین چییە تا گەیشتینە چەمەکە ئاومان خواردەوە، خاوەن بێستانەکە هەندێ ترۆزی داینێ و وتی: ئەو ژنە بۆ خورشید (خورشە) دەگری کە دوێنێ لە بۆردومانی فڕۆکەدا کوژرا. من ڕەشوەی گوێدرێژێکم ڕادەکێشا، کە لە دواین ملە سەرکەوتین یەکێک لە گوێدرێژەکان کە بارەکەی هۆڕێکی پڕ لە قاپوقاچاغی شووشە و فەخفووری بوو بە پووشوپەڵاش ئاخنرابوو، گوێدرێژەکە کەوت، هەرچی لە هۆڕەکەدا بوو هاڕەی کردو هەمووی شکا، هەر لەوێدا لە گوێی ڕێگاکەدا هۆڕەکەمان خاڵی کرد، تاکوو پێش ئەوەی لەم دواییەدا ئەو ڕێگایە بکرێتە قیر پارچەی شووشە و فەخفوورییەکان مابوون (هەموو جارێ لالە حەمەی کەیفە دەیوت: شێخ ژن هەرکاتێ بەوێدا دەڕۆم و پارچە شووشەکان دەبینم، لەبەرخۆمەوە دەڵێم خاتوو عاسمە چەندساڵ ماڵداری کرد هەمووی لەم کۆچ و بارەدا بەفیڕۆ چوو، کەس هێندەی ئەو لە شۆڕشدا زەرەری نەکرد).

ناتوانم بەوانەی باپیرم دەیانگێڕێتەوە، بڕوا بەو شێوە کارکردنە بکەم و بە سەرکەوتوویان دابنێم، بەڵام پێشم ناکرێ بە چاوی ئەم سەردەمەوە هەڵیانسەنگێنم، خۆری نیوەڕۆی بەهاری گەرمیان گێژتری کردم دڵیشم نەدەهات باپیرم جێ بێڵم و بچمە بەر سێبەری دارەکان و گێڕانەوەکەی پێ ببڕم، بە تەماشاکردنی پەیجی وەرزشەوە خۆم خەریک کرد، باپیرم بێدەنگ بوو، بەڵام دەمزانی کەم جار وا ڕێک دەکەوێت بە کراوەیی قسە و باسێک بگێڕێتەوە، دوای هەندێ سەرداخستن و خۆخواردنەوە و ئەم دەس و ئەودەس پێکردنی تەزبێحەکەی،

–لەسەرخۆ وتی: بەوەندەیش ڕازی بووین، بەڵام ئەوەی ئەوان دەیانکرد تاوانێکی زۆر گەورە بوو، تۆڵە کردنەوە بوو لە تەڕ و وشک، هێشتا گەنج بووم کاتی چوونە سەربازیم نەهاتبوو لەگەڵ زەلامەکانی دێکەماندا گیراین، هەر لە پەنای دیواری مزگەوتەکەدا بە دار و شووڵی تەڕی چەم و باخچەی مزگەوتەکە و قۆنداغە تفەنگ دۆزەخیان پێشان داین، ئێسکمان شکا، خوێنمان بەربوو، ددانمان کەوت، هەندێکیشیان برد بێ سەر و شوێنن، تا ئێستایش سۆراغیان نییە، سێبەری دار و گوڵی باخچە بەمن چی... لەوانەی باپیرم گێڕایەوە بۆ من تەنیا دەستەواژەی (شووڵی تەڕی چەم و باخچەی مزگەوتەکە) سەرنجمیان ڕاکێشا، لە شوێنی خۆمدا وەک شتێکی ونکردووم دۆزیبێتەوە، ڕاست بوومەوە و لەبەرخۆمەوە وتم: دۆزیمەوە، ئەمە بوو بۆی دەگەڕام، وەڵامی پرسیارە کۆن و نوێکەم دەست کەوت، گرێ کوێرەی نهێنییەکی گەورەی باپیرمم بۆ کرایەوە، جێم نەهێڵا، بەڵام چیتر داوام لێ نەکرد لەبەر سێبەردا دانیشێت.